

Infinitte ledsætninger

Susanne Annikki Kristensen
Aalborg Universitet

1. Introduktion¹

Ved det 11. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog plæderede Hans Götzsche og jeg for et nyt syn på *at*-infinitiven (Kristensen og Götzsche 2007), hvor vi ligesom Diderichsen (1946 (1971): 67) beskrev konstruktionen som et substantial, i vores forståelse en substantialfrase, bestående af henholdsvis en *determiner* (bestemmende adled) og et *habitat* (kerne), og eventuelle øvrige underordnede elementer beskrev vi som specifikationer (beskrivende adled):

(1)	<i>Peter</i>	<i>kom</i>	<i>løbende</i>	<i>for</i>	<i>at</i>	<i>hjælpe</i>	<i>Yrsa</i>
	s	v	a	a-----			
				prp	det	nom	nom
				g	g	h	j ²

Fordi jeg tidligere (Kristensen 2004) har defineret de adverbielle størrelser som enten prædikationer eller specifikationer til verbalet³

¹ Jeg ønsker at takke Sten Vikner og Ole Togeby for uvurderlig hjælp og indsigtfuld kritik, der har gjort artiklen mange gange bedre. Desuden skylder jeg Torben Andersen stor tak for altid god og konstruktiv kritik af mit arbejde og for vores mange gode teoretiske diskussioner om dette og hint indenfor lingvistikken.

² Notationerne *s*, *v* og *a* står for leddene *subjekt*, *verbal* og *adverbial*. Notationerne *prp*, *det* og *nom* står for frasekomponenterne *præposition*, *determiner* og *nomen*. Notationerne *j*, *g* og *h* står for fraserelationerne *fakultativ specifikation* (adled), *obligatorisk specifikation* (adled) og *habitat* (kerne).

³ Ved de prædikerende adverbielle størrelser er der tale om dét, der traditionelt betragtes som adverbialer, mens de specificerende adverbielle størrelser indgår i verbalfrasen (Kristensen 2004 og 2009).

– dvs. de adverbielle størrelser forholder sig udelukkende til verbaler og ikke til nominaler – måtte vi indføre en adverbial ad hoc kategori, nemlig *nva* for (nominalt modifikationsadverbium eller ”noun verbal adverb”) til beskrivelse af de specificerende modifikationsadverbier i den nominale *at*-infinitivkonstruktion:

(2)	<i>Han</i>	<i>ønskede</i>	<i>at</i>	<i>holde</i>	<i>af</i>	<i>Yrsa</i>
	s	v				
			o-----			
			det	nom	nva	nom
			g	h	j	j

Ad hoc-elementer er altid uskønne i en formal teori, og jeg har derfor arbejdet videre med konstruktionen. Det faktum, at der kan knyttes de samme bestemmelser til infinitiven som til de finitte former (Diderichsen 1946 (1971):67), har inspireret mig til at beskrive *at*-infinitivkonstruktionen med dens eventuelle underordnede elementer som en *infini*t ledsætning. Der er ikke tale om en ”rigtig” finit ledsætning, dertil mangler der dels et finit verbal og dels et subjekt. Derimod forekommer der et infinit verbum, som får verbalfunktion, og de øvrige underordnede elementer i konstruktionen samt deres syntaktiske placering minder påfaldende om konstituenterne i en ledsætning, deraf betegnelsen *infini*t ledsætning. Denne artikel behandler derfor *at*-infinitiven samt de øvrige konstruktioner, der kan betegnes som infinitte ledsætninger. Derefter præsenteres et sætningsskema delvist inspireret af Hansen & Heltoft (2011) til beskrivelse af disse infinitte ledsætninger.

2. Kriterier for infinitte ledsætninger

For at vi kan tale om infinitte ledsætninger, må vi have nogle kriterier for at udpege konstruktionerne:

- Kriterium 1 Konstruktionen skal udgøre én konstituent
 1a permutationsprøven⁴

⁴ Permutationsprøven tilsiger, at de sproglige størrelser, der kan flytte sammen/alene til sætningens fundament, er at betragte som selvstændige konstituent. Traditionelt bruges permutationsprøven til at afgøre en konstituents omfang, og derfor er permutationsprøven også et af kriterierne til afgørelse, om der var tale om en infinit ledsætning eller ej. Spørgsmålet er dog, om permutationsprøven i alle tilfælde er

- 1b kommutationsprøven
- Kriterium 2 Verbalet i den infinite ledsætning skal have infinit form
- Kriterium 3 Verbalet i den infinite ledsætning skal kunne være både transitivt, intransitivt og et kopulaverbal
- Kriterium 4 Alle typer af led skal kunne forekomme sammen med det infinite verbal (afhængigt af verbalets type)

Kriterierne opstiller jeg for at sikre mig, at der ved en given konstruktion ikke blot er tale om en særkonstruktion, men at de konstruktioner, som falder indenfor kriterierne, er så tilpas frekvente og så tilpas meget lig en ledsætning, at man med rette kan tale om, at de har infinit ledsætningskvalitet.

I den traditionelle danske grammatik behandles følgende konstruktioner som en art infinite ledsætninger (omend konstruktionerne ikke benævnes som sådan):

- *at*-infinitiv
- akkusativ med infinitiv
- akkusativ med *at*-infinitiv
- præsens participium
- akkusativ med perfektum participium

Spørgsmålet er dog, om de alle kan betegnes som infinite ledsætninger, dvs. om de alle lever op til kriterium 1-4? I det følgende behandler jeg konstruktionerne i nævnte rækkefølge.

hensigtsmæssig som kriterium til afgørelse af sådanne spørgsmål. Permutationsprøven har i hvert fald det problem, at ikke alle sproglige størrelser kan flyttes til fundamentet – modalpartikler som fx *jo* og *nu* og bandeord som fx *sgu*’ kan ikke placeres i fundamentet men kun på a-pladsen, og alligevel er der tale om selvstændige konstituenten. Dertil kommer, at også en del af en konstituent kan flyttes til fundamentet, uden at resten af konstituenten følger efter (jf. afsnit 10). Derfor kan man ikke nøjes med kun at bruge permutationsprøven som kriterium til at afgøre, om der er tale om en infinit ledsætning eller ej; de øvrige kriterier er mindst lige så vigtige som permutationsprøven.

3. *At*-infinitiv

I traditionen er der enighed om, at *at*-infinitiven er et nominal, der kan fungere som et hvilket som helst ledsætningsnominal (dvs. som subjekt, objekt eller subjektsprædikativ) og som et adverbial ved kombination med en præposition (fx Diderichsen 1946 (1971):67 og Hansen & Heltoft 2011:299), ligesom *at*-infinitiven ofte kan erstatte en ledsætning:

En navnemåde kan ofte, især i skriftsproget, træde i stedet for en udsagnsbisætning, når grundledet er det samme som i den overordnede sætning, f.eks. *Hun påstod, at hun havde set mig* = *påstod at have set mig*.
(Mikkelsen 1911 (1975):567)

Et par eksempler på *at*-infinitivens forskellige funktioner kunne være:

- (3) *At rejse er at leve* (subjekt og subjektsprædikativ)
- (4) *Vil du lære mig at spille* (objekt)
(Diderichsen 1946 (1971):67)
- (5) *Efter at have spist lagde han sig på sofaen* (adverbial)
(Mikkelsen 1911 (1975):567)

Der er imidlertid ikke enighed om, hvilken funktion *at* har i en *at*-infinitiv. Hos Diderichsen 1946 (1971):71 indleder *at* en ”eksplikativ Bestemmelse”, dvs. *at* fungerer på samme måde som et underordningskonjunkional. Denne løsning finder jeg uhensigtsmæssig, idet et underordningskonjunkional for mig *at* se kun kan indlede en ”rigtig” finit ledsætning med dens karakteristiske egenskaber, og en *at*-infinitiv er jo netop ikke en ”rigtig” ledsætning men en infinit ledsætning, der har nogle andre karakteristiske egenskaber (jf. nedenfor). Dertil kommer, at *at* som underordningskonjunkional i visse tilfælde kan udelades fra den finitte ledsætning, mens *at* aldrig kan udelades fra den *at*-infinitive ledsætning. Hos Hansen & Heltoft (2012:277) beskrives *at* som ”en form for bøjningselement”. Heller ikke denne løsning finder jeg hensigtsmæssig, idet bøjningselementer i min optik ikke får en sproglig størrelse til at skifte kategori, det gør derimod derivativer. Tidligere gik jeg ind for at betegne *at* som en determiner (Kristensen og Götzsche 2007), men hvis *at*-infinitivkonstruktionen

ikke længere kan beskrives som en nominalfrase, må synet på *at* revideres. Jeg går derfor nu snarere ind for, at *at* har funktion som et derivativ (Kristensen 2011:168), idet *at* ændrer infinitivens (med dens eventuelle underordnede elementer) klassifikation fra et verbal til et nominal. Derivativer er normalt koblet på en rod i orddannelsen, men i *at*-infinitiven er derivativet fritstående, hvilket muligvis kan forklares ved, at *at* har skopus over både infinitiven og dens underordnede elementer og ikke kun over infinitiven.

Hvis vi ser på kriterium 1-4, er der ingen tvivl om, at *at*-infinitiven kan karakteriseres som en infinit ledsætning. For det første er der bred enighed om, at *at*-infinitiven (med dens underordnede elementer) udgør én konstituent (Mikkelsen 1911:567f., Diderichsen 1946 (1971):67, Togeby 2003:80, Hansen & Heltoft 2011:299), idet *at*-infinitiven med dens underordnede elementer kan placeres samlet i fundamentet (Hansen & Heltoft 2011:1427), ligesom den kan erstattes af et nominal:

(3a) *Rejser er livet / Det er det*

(4a) *Vil du lære mig klaverspil / Vil du lære mig det*

(5a) *Efter frokost lagde han sig på sofaen / Efter det lagde han sig på sofaen*

For det andet har verbalet tydeligvis en infinit form. For det tredje kan verbalet optræde både transitivt, intransitivt og som et kopulaverbal, og for det fjerde kan alle typer af led undtagen subjektet (jf. nedenfor) kombineres med *at*-infinitiven. Et par eksempler kunne være:

(6) *Barnet ønsker ikke at sove endnu (+ adverbial)*

(7) *Han påstod at have set mig (+ objekt)*
(Mikkelsen 1911 (1975): 567)

(8) *Han påstår at have givet Yrsa gaven i går (+ indirekte objekt + objekt + adverbial)*

(9) *Jeg er ikke værd at kaldes din søn (+ subjektsprædikat)*
(Mikkelsen 1911 (1975): 121)

(10) *Hun påstod at have malet døren blå (objekt + objektsprædikat)*

I (6)-(10) ses eksempler på *at*-infinitivens mulighed for at optræde intransitivt, transitivt og som et kopulaverbal, ligesom det ses, at alle typer af konstituenten kan optræde sammen med *at*-infinitiven, når vi ser bort fra subjektet.

I *at*-infinitivkonstruktionen forekommer der ikke noget subjekt, dvs. *at*-infinitiven er subjektsløs. I modsætning til imperative konstruktioner, hvor subjektet er ikke-realiseret og kan indsættes i form af et modtagerhenvendt *du*, *I* eller *De*:

(11) *Gå [du]/[I]/[De] ud!*

kan der i *at*-infinitiven ikke indsættes et subjekt, uden at konstruktionen bliver ugrammatisk:

(6a) **at [barnet] sove endnu*

(7a) **at [han] have set mig*

At *at*-infinitiven er subjektsløs betyder dog ikke, at afsenderen/modtageren ikke kan erkende/fortolke sig frem til en handlende/perciperende/... instans i konstruktionen. I *at*-infinitiven er den handlende/perciperende instans som oftest koreferent med den handlende/perciperende instans i oversætningens subjekt, i sjældnere tilfælde med den handlende/perciperende instans i oversætningens indirekte objekt (koreferencen afhænger af de leksikale egenskaber ved oversætningens verbal, se endvidere Vikner 2014:181). I (6) er det *barnet* (oversætningens subjekt), som ikke sover, mens det i (4) er *mig* (oversætningens indirekte objekt), der skal spille osv. Når *at*-infinitiven udgør helsætningens subjekt (evt. med et foranstillet foreløbigt subjekt), bliver det i øvrigt uklart, hvad den handlende/perciperende er koreferent med:

(12) Det er dejligt at rejse

I eksempel (3) og (12) må det antages, at den handlende/perciperende i *at*-infinitiven enten er koreferent med en generisk størrelse eller eventuelt med meddelelsens afsender/modtager.

Jeg går altså ind for, at *at*-infinitiverne er subjektsløse, men at en handlende/perciperende instans kan erkendes – denne erkendelse foregår imidlertid ikke på det grammatiske niveau (fordi et subjekt ikke kan realiseres), men på det semantiske niveau (fordi afsenderen/modtageren skal fortolke sig frem til det). Jeg går derimod ikke ind for usynlige subjekter for *at*-infinitiverne (som fx Vikner 2014), fordi der netop ikke kan indsættes et subjekt, uden at konstruktionen bliver ugrammatisk.

4. Akkusativ med infinitiv

I traditionen er der enighed om, at akkusativ med infinitiv forekommer i forbindelse med sanseverberne *se*, *høre*, *mærke* og *føle* (samt evt. *lugte* og *smage*), ligesom nogle involverer *bede*, *byde* og *lade* (Diderichsen 1946 (1971:§86)) på listen over verber, der kan medføre akkusativ med infinitiv, mens andre udelader disse (Togeby 2003:215).⁵ I traditionen er der derimod uenighed om, hvordan konstruktionen skal beskrives:

(13) *Jeg så ham dø*

I en sætning som *jeg så ham dø*, ville fx Diderichsen (1946 (1971):188) og Togeby (2003:212) beskrive *ham dø* som én konstituent, nemlig som et objekt (hos Togeby som en E-rolle) til *så*, og denne analyse er jeg enig i (jf. nedenfor). Hos Mikkelsen 1911 (1975):109, § 39) beskrives *ham* som objekt for både *så* og *dø*, og *ham* har således to ledfunktioner på én gang. Jeg tilslutter mig Vikners (2014:171) kritik af en sådan analyse, idet en sproglig størrelse for mig at se ikke kan udfylde to nominale ledfunktioner på én gang. Begrundelsen herfor forklares bedst ved morfologiske sprog som finsk og til dels tysk, hvor et nominal har én kasus i henhold til sin syntaktiske funktion. Hvis et nominal skulle kunne udfylde to forskellige syntaktiske funktioner samtidigt, skulle det dermed også kunne have to forskellige kasus samtidigt, og det går som bekendt ikke.

⁵ Se i øvrigt Karker 1996 for en uddybende og indsigtfuld gennemgang af synonyme verber til *se*, *høre*, *føle* og *mærke*.

Spørgsmålet er nu, om akkusativ med infinitiv (med dens eventuelle underordnede elementer) er en infinit ledsætning eller ej? Hvis vi ser på kriterium 1-4, må vi konstatere, at konstruktionen ”dumper” permutationsprøven (kriterium 1a), idet det ikke er muligt at flytte akkusativ med infinitiv til oversætningens fundament:

(13a) **Ham dø så jeg*

Akkusativ med infinitiv klarer altså ikke permutationsprøven, men alle de øvrige kriterier for de infinitte ledsætninger synes at være opfyldt. Konstruktionen kan erstattes af et pronomen som fx *det* (kriterium 1b):

(13b) *Jeg så det*

Verbalet har tydeligvis infinit form (kriterium 2), og det kan optræde som alle tre typer af verbaler (kriterium 3) i kombination med alle typer af led, idet subjektet for konstruktionen (jf. bl.a. Karker 1996:1) repræsenteres af akkusativen (kriterium 4):

(14) *Jeg så ham sove hele dagen* (subjekt + adverbial)

(15) *Har du nogensinde oplevet mig bestille uspecificeret smørrebrød?* (subjekt + objekt)
(Allan Karker 1996:3)

(16) *Hun bad manden give barnet en is* (subjekt + indirekte objekt + objekt)

(17) *Hun hørte ham være glad hele dagen* (subjekt + subjektsprædikativ + adverbial)

(18) *Han bad kvinden straks male døren blå* (subjekt + adverbial + objekt + objektsprædikativ)

Derfor vil jeg foreslå, at akkusativ med infinitiv samt dens eventuelle underordnede elementer indtil videre betragtes som én konstituent, selvom konstruktionen ikke klarer permutationsprøven. For hvis konstruktionen ikke er en infinit ledsætning, kan man få mere end svært ved at beskrive relationen mellem akkusativ med infinitiv på den ene side og de underordnede elementer på den anden side.

5. Akkusativ med *at*-infinitiv

Ole Togeby opererer endvidere med termen akkusativ med *at*-infinitiv (Togeby 2003: 214), og han og bl.a. Mikkelsen (1911 (1975)) giver eksempler på konstruktionen:

- (19) *Hun forbød ham at spille Grieg*
(Togeby 2003:214)
- (20) *Han befalede tiggeren at gå*
(Mikkelsen 1911 (1975):567)
- (21) *Han befalede tiggeren at slukke lysene*
(Mikkelsen 1911 (1975):567)

Det ville imidlertid være en fejlslutning at tro, at blot fordi termen ”akkusativ med *at*-infinitiv” eksisterer, så findes der også en særlig konstruktion, som med rette kan betegnes eller beskrives som sådan. Der synes i hvert fald at være bred enighed om, at akkusativ med *at*-infinitiv udgør to konstituenten (se fx Diderichsen (1946 (1971):217 f., 188) og Vikner (2014:180 ff.)); i eksemplerne (19)-(21) udgør ”akkusativ” grammatisk set det indirekte objekt i sætningen, og *at*-infinitiven udgør objektet. Det kan anføres, at *tiggeren* i (21) er logisk subjekt for *at slukke lyset*, men det er for mig at se en semantisk relation, som skyldes semantikken i oversættelsesverbal, snarere end at det er en grammatisk relation – svarende til det faktum, at *at*-infinitiven som tidligere nævnt skal finde sit subjekt i oversættelsen.

Hvis en sådan beskrivelse af akkusativ med *at*-infinitiv accepteres, bliver termen akkusativ med *at*-infinitiv både unødvendig og misvisende, idet den antyder, at der skulle være tale om en særlig konstruktion. Vi kan således konstatere, at akkusativ med *at*-infinitiv ikke er en *infinite* ledsætning, men at *at*-infinitivkonstruktionen inkl. *at gå*, *at slukke lysene* og *at være glad* i (19)-(21) er det (jf. afsnit 3).

6. Præsens participium

Ved præsens participium må vi skelne mellem formen brugt som et adjektiv og som et adverbial:

- (22) *Det løbende vand var koldt*
(23) *Hæren rykkede frem knusende alt på sin vej*
(Mikkelsen 1911 (1975):566)

Når præsens participium (med dens underordnede elementer) er brugt som et adverbial, kan den henregnes til de infinitte ledsætninger; participierne kan optræde som transitive og intransitive verbaler og som kopulaverbaler (kriterium 3), ligesom alle typer af konstituenten kan optræde sammen med det infinitte verbal (kriterium 4):

- (24) *Siddende inde i kabinen kan man glæde sig over den gode plads* (+ adverbial)
(Eksemplet stammer fra KorpusDK)
(25) *Hæren drog ind i Landet, spredende Død og Ødelæggelse* (+ objekt)
(Diderichsen 1946 (1971):68)
(26) *Givende Peter en gave, kom han ind ad døren*⁶ (indirekte objekt + objekt)
(27) *Mulighederne [...] må nærmest opfattes som værende en foræring til industrien*
(subjektsprædikat + adverbial) (KorpusDK)

Som det ses i (24)-(27) kan alle konstituenten undtagen subjektet kombineres med det infinitte verbal. Ligesom ved *at*-infinitiverne er konstruktioner med præsens participium subjektsløse, og den handlende/perciperende instans må erkendes som koreferent med den handlende/perciperende instans i oversætningens subjekt.

Desuden er det muligt at have præsens participium med dens underordnede elementer placeret i fundamentet (som det ses i (24)

⁶ Denne sætning er måske nok lidt søgt, men det har ikke været muligt at finde et egnet eksempel på KorpusDK, hvor der i participiumskonstruktionen forekommer både et objekt og et indirekte objekt/objektsprædikat. Jeg søgte på et stort antal ditransitive verber så som *givende, sendende, lånende, visende, sælgende, stillende, fortællende, kaldende* osv., men i langt de fleste tilfælde optræder participierne som adjektiviske størrelser i nominalfraser og ikke som adverbialer. Det peger selvfølgelig på, at præsens participium ikke ofte anvendes som et ditransitivt verbal i en infinit ledsætning, men det er dog muligt at konstruere et eksempel, som vil kunne accepteres som grammatisk korrekt, om end det er uskønt.

og (26)), ligesom kommutationsprøven viser, at konstruktionen kan erstattes med et adverbium som fx *sådan* eller en adverbialfrase som fx *på den måde*. Netop kommutationsprøven medfører, at jeg i modsætning til Diderichsen (1946 (1971):67 ff.) og Hansen & Heltoft (2012:924 f.) ikke beskriver konstruktioner med præsens participium som (frie) prædikativer. For mig at se består prædikativer af enten substantiver, pronominer eller adjektiver, men kommutationsprøven viser netop, at erstatning kun kan ske ved adverbialer. Derfor udgør en infinit ledsætning med præsens participium et adverbial.

7. Akkusativ med perfektum participium

Blandt de traditionelle grammatikere synes der endvidere at være en enighed om, at akkusativ med perfektum participium opfører sig på samme måde som infinitivformerne, og at de kan beskrives på samme måde. Det hedder således hos Diderichsen:

Participialneksus er bygget ligesom Infinitivneksus og Bisætninger, blot at Perfektparticipiet ikke kan have Objekt.
(Diderichsen 1946 (1971): 218)

Et par eksempler kunne være:

- (28) *Billedet forestiller et Underliv med Bughulen fjernet*
(Diderichsen 1946 (1971):219)
- (29) *Jeg fik en bog foræret*
(Hansen 1967, bind 1:163)
- (30) *Hver eneste gang oplever barnet sit lille liv slået itu af de dumme voksne*
(Karker 1996:7)
- (31) *Man ventede Annelise udskrevet snarest*
(Togeby 2003:213)

Af Diderichsens beskrivelse fremgår det, at perfektum participium ikke kan have tilknyttet et objekt – faktisk kan det ikke have tilknyttet noget nominalt led ud over den subjektslignende konstituent i akkusativ. Dermed viser perfektum participium sig at falde udenfor kriterierne for de infinite ledsætninger, idet verbet i perfektum participium pga. sin passive karakter bryder med kriterium 3 og 4.

Jeg foreslår derimod, at participiet behandles som et efterstillet adjektiv (specifikation), og at den specificerer akkusativen som habitat (kerne) i en nominalfrase. En af ovenstående konstruktioner kan beskrives således:

(28a)	<i>Billedet</i>	<i>forestiller</i>	<i>et</i>	<i>Underliv</i>	<i>med</i>	<i>Bughulen</i>	<i>fjernet</i>
	s	v	o-----				
			det	nom	prp	nom	adj
			g	h	g	hj	j

I (28a) er participiet efterstillet den underordnede frases habitat (*Bughulen*), og den specificerer således det underordnede habitat.

8. Hvad er så en infinit ledsætning?

Af ovenstående gennemgang ses det, at konstruktionerne *at*-infinitiv, akkusativ med infinitiv og præsens participium (med adverbialfunktion) ser ud til at klare kriterierne for at være infinitte ledsætninger, mens akkusativ med *at*-infinitiv og konstruktioner med perfektum participium falder udenfor. Det ses også af ovenstående behandling, at *at*-infinitiven og konstruktioner med præsens participium er subjektsløse, hvorfor den handlende/perciperende instans skal fortolkes frem via oversætningen, mens subjektet for akkusativ med infinitiv udgøres af akkusativen. Dermed kan en infinit ledsætning defineres som følger:

En infinit ledsætning er en struktur af konstituenten, hvor det infinitte verbum har funktion som den infinitte ledsætnings verbal.

Den infinitte ledsætning er enten subjektsløs, eller den infinitte ledsætnings subjekt har akkusativform.

Hvis den infinitte ledsætning er subjektsløs, kan den handlende/perciperende instans for den infinitte ledsætning erkendes som koreferent med den handlende/perciperende instans i oversætningens subjekt eller indirekte objekt (afhængigt af de leksikale egenskaber i oversætningens verbal).

Hvis den infinitte ledsætning udgør subjektet i den overordnede sætning, må det antages, at den handlende/perciperende instans i den infinitte ledsætning er koreferent med en generisk størrelse eller med meddelelsens afsender/modtager.

Den infinite ledsætning fungerer som et nominal eller et adverbial i en oversætning.

9. Sætningsskema for infinite ledsætninger

Hansen & Heltoft foreslår et skema til beskrivelse af *at*-infinite:

”*At*-infinite følger et skema som svarer til et ledsætningsskema uden konjunktional- og subjeksplads.”
(Hansen & Heltoft 2011:1428)

Dette skema kan kun anvendes til *at*-infinite, men jeg ønsker at opstille et skema, som kan beskrive alle de infinite ledsætninger samlet for derved at vise deres fælles struktur. Derfor foreslår jeg følgende skema:

Kontekst	K ^s	s	a	V	S	A	Kontekst
<i>Barnet ønsker ikke</i>				<i>at sove</i>		<i>endnu</i>	
<i>Han påstod</i>				<i>at have set</i>	<i>mig</i>		
<i>Han påstod</i>				<i>at have givet</i>	<i>Yrsa gaven</i>	<i>i går</i>	
<i>Jeg er ikke værd</i>				<i>at kaldes</i>	<i>din søn</i>		
<i>Hun påstod</i>				<i>at have malet</i>	<i>døren blå</i>		
<i>Jeg så</i>		<i>ham</i>		<i>dø</i>			
<i>Jeg så</i>		<i>ham</i>		<i>sove</i>		<i>hele dagen</i>	
<i>Har du nogensinde oplevet</i>		<i>mig</i>		<i>be-stille</i>	<i>specifi-ceret smør-rebrød</i>		
<i>Hun bad</i>		<i>manden</i>	<i>ikke</i>	<i>give</i>	<i>barnet en is</i>		

Kontekst	K ^s	s	a	V	S	A	Kontekst
Hun så		ham		være	glad	hele dagen	
Han bad		kvinden	straks	male	døren blå		
				Sid-dende		inde i kabi-nen	kan man glæde sig over den gode plads
Hæren drog ind i Landet				spre-dende	Død og Øde-læggel-se		
				Gi-vende	Peter en gave,		kom han ind ad døren
Mulighe-derne må nærmest opfattes som				væ-rende	en for-æring til indu-strien		
Han påstod				at have set	mig		
	og			at have hørt	mig		
Lov mig			ikke	at være	for hård	mod Snub-lefod, fordi han sov på vagten ⁷	

⁷ Eksemplet stammer fra tegneseriehæftet *Basserne*, nr. 418, 28/10-12/11.

I sætningsskemaet for infinite ledsætninger er der ingen v-plads, hvilket naturligvis skyldes, at der i infinite ledsætninger ikke forekommer et finit verbal; de infinite verber konstituerer derimod den infinite ledsætning, og de placeres på V-pladsen. De øvrige pladser i sætningsskemaet for infinite ledsætninger svarer for en stor del til pladserne i det traditionelle bisætningsskema. Det skal dog siges, at a-pladsen i det infinite skema er mere begrænset i sin anvendelse end i bisætningsskemaet; der kan fx ikke placeres modalpartikler eller adverbialle ledsætninger på det infinite skemas a-plads, men pladsen vil formentlig kun kunne udfyldes af korte/lette adverbialer, der betegner tid, måde og negation. Denne begrænsning medfører dog ikke, at jeg vil foreslå en særlig a-plads, idet nye pladser for mig at se ikke giver skemaet mere forklaringskraft. På samme måde som i bisætningsskemaet kan der på det infinite sætningsskemas s-plads kun placeres subjekter, mens der på hovedsætningsskemaets s-plads også kan placeres pronomielle objekter (Kristensen 2011:69). De øvrige pladser følger de tilsvarende pladser i hoved- og bisætningsskemaerne.

Som det ses af skemaet, er ikke alle pladser i brug i alle konstruktioner, men det er ikke et særsyn; tænk blot på fx *ja/nej*-spørgsmåls manglende fundamentudfyldning. Det er således konstruktionstyperne, der afgør hvilke pladser, der kan være udfyldte. For participiumskonstruktionerne gælder det, at konstruktionen er subjektsløs, hvorfor s-pladsen i skemaet ikke kan være udfyldt. Det gælder ligeledes, at a-pladsen formentlig aldrig kan udfyldes i participiumskonstruktionerne, hvorfor pladsen står tom i skemaet. Det er således betegnende for participiumskonstruktionerne, at s- og a-pladserne står tomme. De øvrige konstituenten i participiumskonstruktionerne placeres som i hoved- og bisætningsskemaet.

Subjektet for en akkusativ med infinitiv er akkusativen, og som subjekt placeres akkusativen på s-pladsen. Efter subjektet er det muligt at placere et adverbial, hvorfor Diderichsen (1946 (1971):218) med rette har påpeget, at den infinite ledsætning har bisætningsrækkefølge (Diderichsen anvender dog en anden terminologi for de infinite ledsætninger). Akkusativ med infinitiv er den eneste konstruktion, som i princippet kan udfylde alle pladser i det infinite skema.

Til sidst er der *at*-infinitiverne, som er kendetegnet ved tom s-plads, eftersom *at*-infinitiverne er subjektsløse, mens alle øvrige pladser i princippet kan udfyldes.

Synet på bl.a. *at*-infinitiverne som infinite ledsætninger har den fordel, at der er ”god plads” til de specificerende adverbielle størrelser i konstruktionerne, hvilket betyder, at det ikke er nødvendigt med adverbielle ad hoc kategorier som *nva* (jf. afsnit 1):

Kontekst	K ^s	s	V	S	A
<i>Peter forsøger</i>			<i>at holde af</i>	<i>hunden</i>	
<i>Peter forsøger</i>			<i>at hjælpe</i>	<i>Yrsa</i>	<i>op af stolen</i>

Holde af er et eksempel på en verbalfrase, hvor adverbiet *af*⁸ er så tæt knyttet til det verbale element, at de to sproglige udtryk danner en kompleks frase sammen. Med det reviderede syn på *at*-infinitiven bliver det nu muligt at beskrive dette tætte forhold ved at lade de to sproglige størrelser stå sammen på V-pladsen. I modsætning hertil er *op i hjælpe op*⁹ ikke helt så tæt knyttet til verbalet, så det adverbielle udtryk placeres på A-pladsen.

10. Sætningsknuder

Ved sætningsknuder placeres et led fra en undersætning i oversætningens fundament, men den fremrykkede størrelse er stadig en del af undersætningen:

⁸ Komponenten *op* betegnes i Kristensen 2004 og 2009 som en *vra* for et *verbalt relationsadverbium*, hvis funktion bl.a. er at angive retningen for verbalhandlingen. Komponenten *vra* ændrer ikke på verbalets grundbetydning, og det er løsere tilknyttet til verbalet end en *vva*. Komponentens normale plads i sætningsskemaet er på A-pladsen.

⁹ Komponenten *op* betegnes i Kristensen 2004 og 2009 som en *vra* for et *verbalt relationsadverbium*, hvis funktion bl.a. er at angive retningen for verbalhandlingen. Komponenten *vra* ændrer ikke på verbalets grundbetydning, og det er løsere tilknyttet til verbalet end en *vva*. Komponentens normale plads i sætningsskemaet er på A-pladsen.

- [illegible]

I (32) er ledsætningens objekt (*fjernsynet*) blevet fremrykket til oversætningens fundament, men objektet er stadig objekt i ledsætningen.

Det viser sig, at undersætningen kan udgøres af en infinit ledsætning, idet også led fra den infinitte ledsætning kan flyttes til oversætningens fundament, hvilket bekræftes af Diderichsen (1946 (1971): § 86). Et par eksempler kunne være:

- (33) *Kronisk hovedpine af spændingstype er vanskelig at behandle*
(sundhed.dk)
- (34) *Forkølelse er svær at forebygge*
(www.sundhedsguiden.dk)
- (35) *Disse sygdomme er svære at behandle*

I (33) til (35) ses eksempler på sætningsknuder, hvor den infinitte ledsætnings objekt er placeret i oversætningens fundament. Hvis knuderne "filtres ud", ville konstruktionernes ordlyd være:

- (33a) Det er vanskeligt at behandle kronisk hovedpine af spændingstype
fs v sp s-----
v o-----
- (34a) Det er svært at forebygge forkølelse
fs v sp s-----
v o
- (35a) Det er svært at behandle disse sygdomme
fs v sp s-----
v o-----

Placeringen af den infinitte ledsætnings objekt i oversættningens fundament får den konsekvens, at subjektsprædikativet i (33) og (34) skifter genus fra neutrum til utrum (Hansen & Heltoft 2011:230) og i (35) skifter numerus fra singularis til pluralis pga. kongruens med den fremrykkede konstituent.

På samme måde kan man beskrive det faktum, at akkusativstørrelsen i en akkusativ med infinitiv kan stå sætningsinitialt (Hansen & Heltoft 2011:1414) som et udtryk for en sætningsknode:

- (36) *Ham så jeg spise kagen*

$$\begin{array}{ccccccc} \text{o} \rightarrow & \text{v} & \text{s} & & \leftarrow & \text{-----} & \text{o} \\ \text{s} & & & & \text{v} & & \text{o} \end{array}$$

Muligheden for at fremrykke en konstituent fra en *at*-infinitiv og fra en akkusativ med infinitiv til oversættningens fundament bekræfter tesen om, at *at*-infinitiven og akkusativ med infinitiv er infinitte ledsætninger, idet de infinitte ledsætninger opfører sig på samme måde som de ”rigtige” finitte ledsætninger – forskellen er derfor blot verbalets form og det faktum, at den infinitte ledsætning enten er subjektsløs eller har akkusativform.

11. Afslutning

I denne artikel har jeg behandlet den infinitte ledsætning samt opstillet kriterier for, hvad der kan henregnes som infinitte ledsætninger. Til denne kategori kan henregnes *at*-infinitiver, akkusativ med infinitiv og præsens participium brugt som et adverbial, mens akkusativ med perfektum participium og den såkaldte akkusativ med *at*-infinitiv falder udenfor. Desuden har jeg opstillet et sætningsskema til beskrivelse af de infinitte ledsætninger. Dette skema minder om bisætningsskemaet, idet der dog ikke forekommer en plads til det finitte verbal, men i stedet er det/de infinitte verbal(er) betegnende for den infinitte ledsætning, og det/de placeres på V-pladsen. I det infinitte ledsætningsskema viser det sig, at konstruktionstyperne udfylder skemaet forskelligt, og at skemaudfyldningen dermed bliver betegnende for konstruktionstyperne. I participiumskonstruktionen

står s- og a-pladsen altid tomme; i *at*-infinitiver står kun s-pladsen altid tom; hvis alle pladser i princippet kan være udfyldte, er der tale om en akkusativ med infinitiv. Til slut har jeg behandlet *at*-infinitivens og akkusativ med infinitivens mulighed for at indgå i en sætningsknode; et faktum som beviser, at de infinite ledsætninger syntaktisk opfører sig på samme måde som ”rigtige” ledsætninger.

Litteratur

- Boye, Kasper (2002) Den danske infinitivneksus – distribution, funktion og diakroni. *Danske studier 2002*. Iver Kjær, Flemming Lundgreen-Nielsen og Merete K. Jørgensen (udg.). København: C.A. Reitzels Forlag:17-68.
- Diderichsen, Paul 1946 (1971) *Elementær Dansk Grammatik*. 3. udgave, 5. oplag. København: Gyldendals Forlag.
- Hansen, Aage (1967) *Moderne dansk*. Bind 1-3. København: Grafisk Forlag.
- Hansen, Erik og Lars Heltoft (2011) *Grammatik over det Danske Sprog*, bind I, II og III. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Karker, Allan (1996) Akkusativ med infinitiv – tyve år efter. *Nyt fra Sprog-nævnet*, nr. 3, 1996:1-7.
- Kristensen, Susanne Annikki (2004) *Syntagmatiske Strukturer. Frase-strukturelle beskrivelser af adverbialle udtryk i dansk og finsk*. Ph.d.-afhandling indleveret og forsvaret ved Aalborg Universitet.
- Kristensen, Susanne Annikki og Hans Götzsche (2007) Kunsten at analysere en *at*-infinitiv. *11. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*. Århus Universitet, 12.-13. oktober 2006. Peter Widell og Ulf Dalvad Berthelsen (red.). Århus:159-168.
- Kristensen, Susanne Annikki (2009) Peter slog sig på noget. *12. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*. Århus Universitet, 9.-10. oktober 2008. Inger Schoonderbeek Hansen og Peter Widell (red.). Århus:221-231.
- Kristensen, Susanne Annikki (2010) To Mind or Not to Mind. *Memory, Mind and Language*. Hans Götzsche (ed.). Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Mikkelsen, Kristian. (1911) *Dansk Ordføjningslære*. Genoptrykt i 1975 af Hans Reitzels Forlag. København: Lehman & Stages Forlag.

- Togeby, Ole (2003) *Fungerer denne sætning? Funktionel dansk sproglære*. København: Gads Forlag.
- Vikner, Sten (2014) Kan en konstituent være både subjekt og objekt på samme tid? – om indlejrede infinitivsætninger på dansk. *Problemer og perspektiver i dansk syntaks – med Kristian Mikkelsen som anledning*. Ole Togeby, Sten Vikner & Henrik Jørgensen (eds). Odense: Syddansk Universitetsforlag:171-191.